

Διαταραχές Επικοινωνίας & Λόγου στον Αυτισμό

Μαρίτσα Καμπούρογλου, Λογοπεδικός
Μαρία Παπαντωνίου, Λογοπεδικός
Ίδρυμα για το Παιδί «Η Παμμακάριστος»

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ (1)

- Πώς αναπτύσσεται η Επικοινωνία και η Γλώσσα;
- Πώς αναπτύσσεται η Επικοινωνία και η Γλώσσα στον Αυτισμό;

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ (2)

- Πού οφείλεται η δυσκολία στην κατάκτηση της Επικοινωνίας και του Λόγου στον Αυτισμό;
- Επικοινωνούν τα παιδιά με Αυτισμό;
- Ποια τα κύρια χαρακτηριστικά της Επικοινωνίας και του Λόγου στο Αυτιστικό φάσμα;

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΓΛΩΣΣΑ;

- **ΛΟΓΟΣ**
- **ΟΜΙΛΙΑ**
- **ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ**

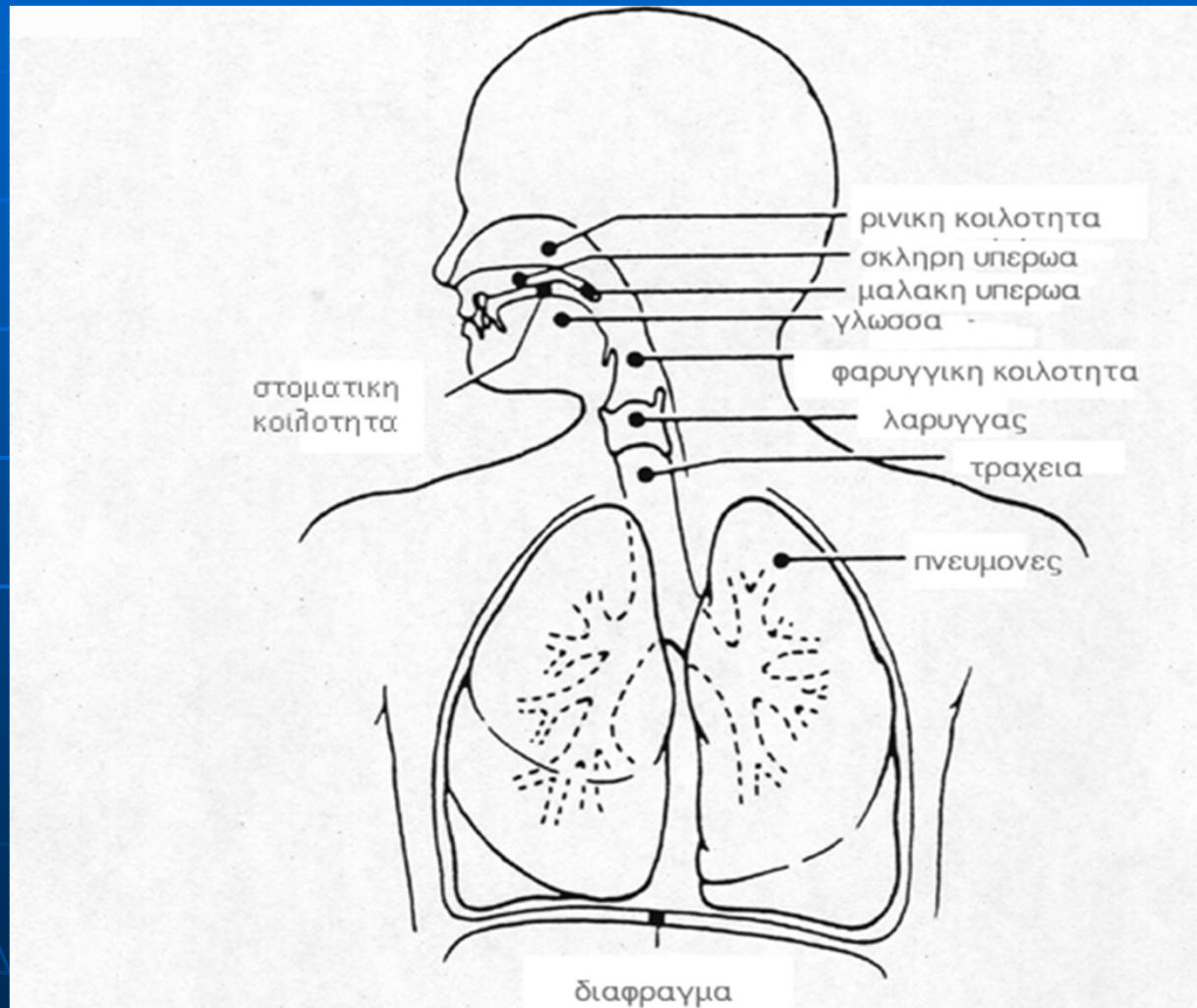
ΟΡΙΣΜΟΙ (1)

- **Λόγος:** το «ενιαίο, αυτοτελές και ομοιογενές κωδικοποιημένο σύστημα που χαρακτηρίζει τη δομή μιας φυσικής γλώσσας», μέσω του οποίου ο άνθρωπος, σε αντίθεση με τα ζώα, έχει την ικανότητα να επικοινωνεί με τη γλώσσα σε όλες τις μορφές – προφορικά και γραπτά.

ΟΡΙΣΜΟΙ (2)

- **Ομιλία**: είναι το λεκτικό εργαλείο το οποίο χρησιμοποιούμε για τη μετάδοση ενός μηνύματος. Είναι το αποτέλεσμα του σχεδιασμού και εκτέλεσης της κινητικής διαδοχής / ακολουθίας δηλ. η ομιλία είναι μια διαδικασία που απαιτεί πολύ ακριβή νευρομυϊκό συντονισμό.

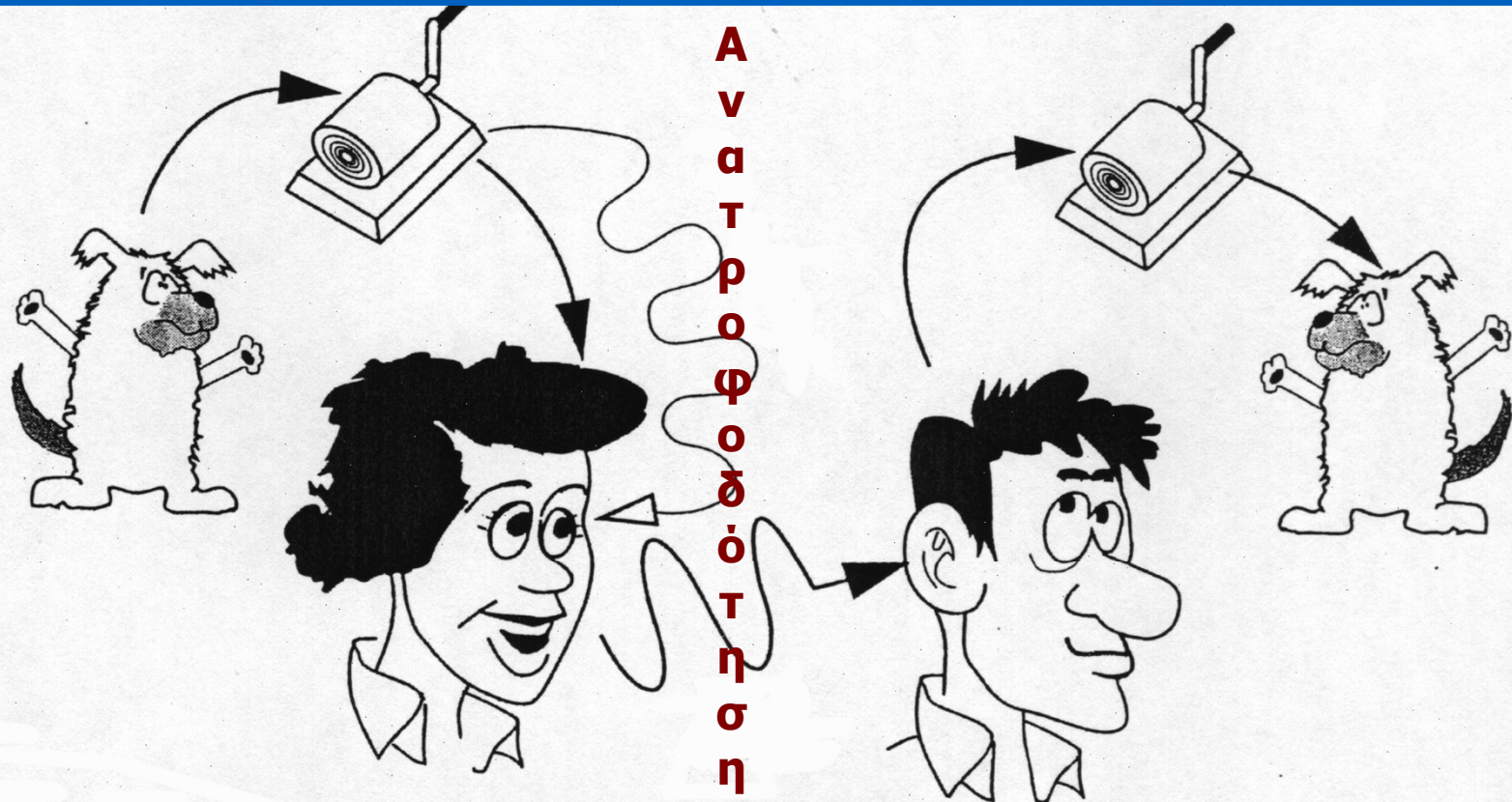
Το Φωνητικό Κανάλι

ΟΡΙΣΜΟΙ (3)

- **Επικοινωνία**: είναι η διαδικασία με την οποία οι συμμετέχοντες ανταλλάσσουν πληροφορίες και γνώσεις, ανάγκες και επιθυμίες

Η αλυσίδα της επικοινωνίας

Ιδέα

Κωδικοποίηση

Μεταφορά

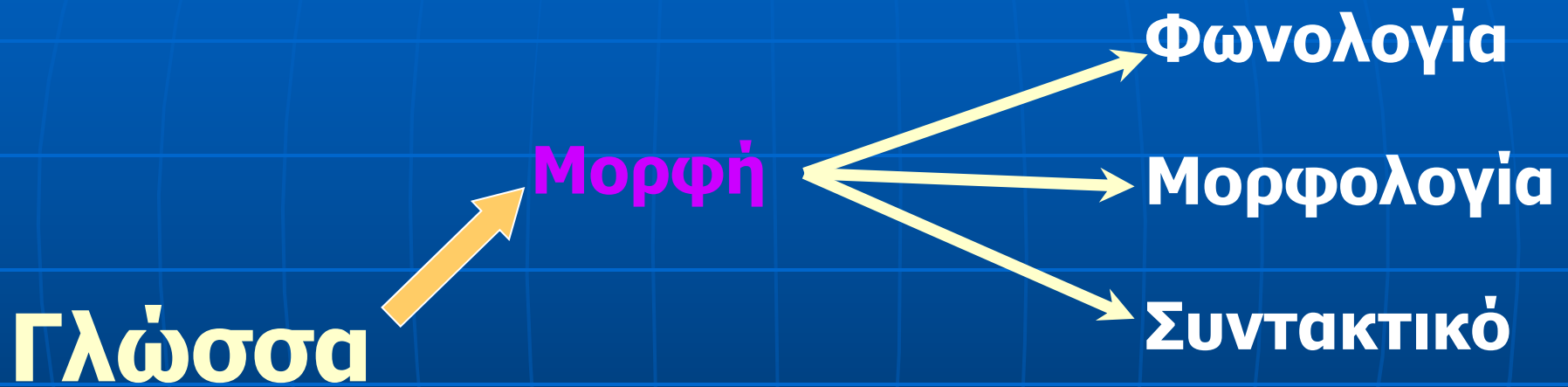
Αποκωδικοποίηση

Ιδέα

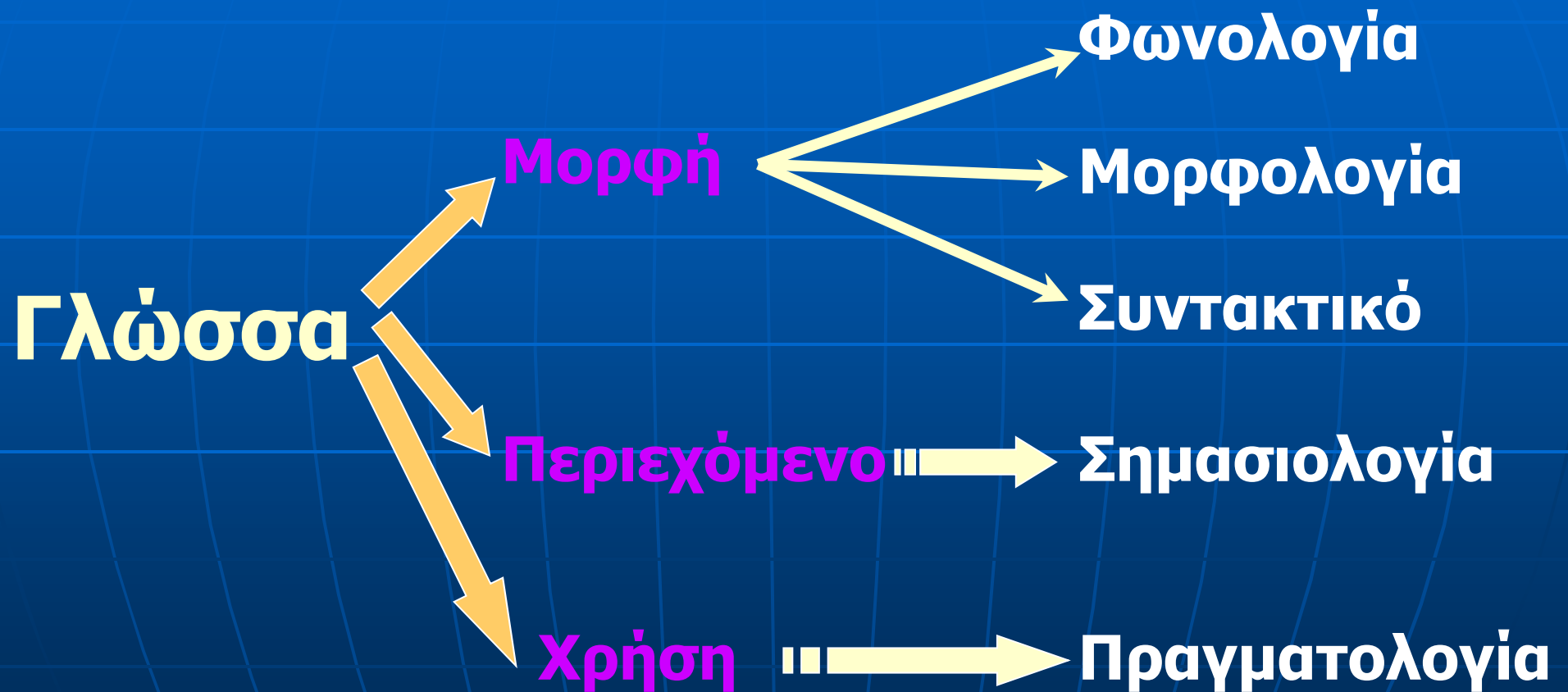
ΟΡΙΣΜΟΙ (4)

- **Γλώσσα**: ο κοινωνικά αποδεκτός κώδικας ή ένα συμβατικό σύστημα αναπαράστασης εννοιών με την χρησιμοποίηση αυθαίρετων συμβόλων και κανόνων που διέπουν το συνδυασμό αυτών των συμβόλων.

Επίπεδα της Γλώσσας

Επίπεδα της Γλώσσας

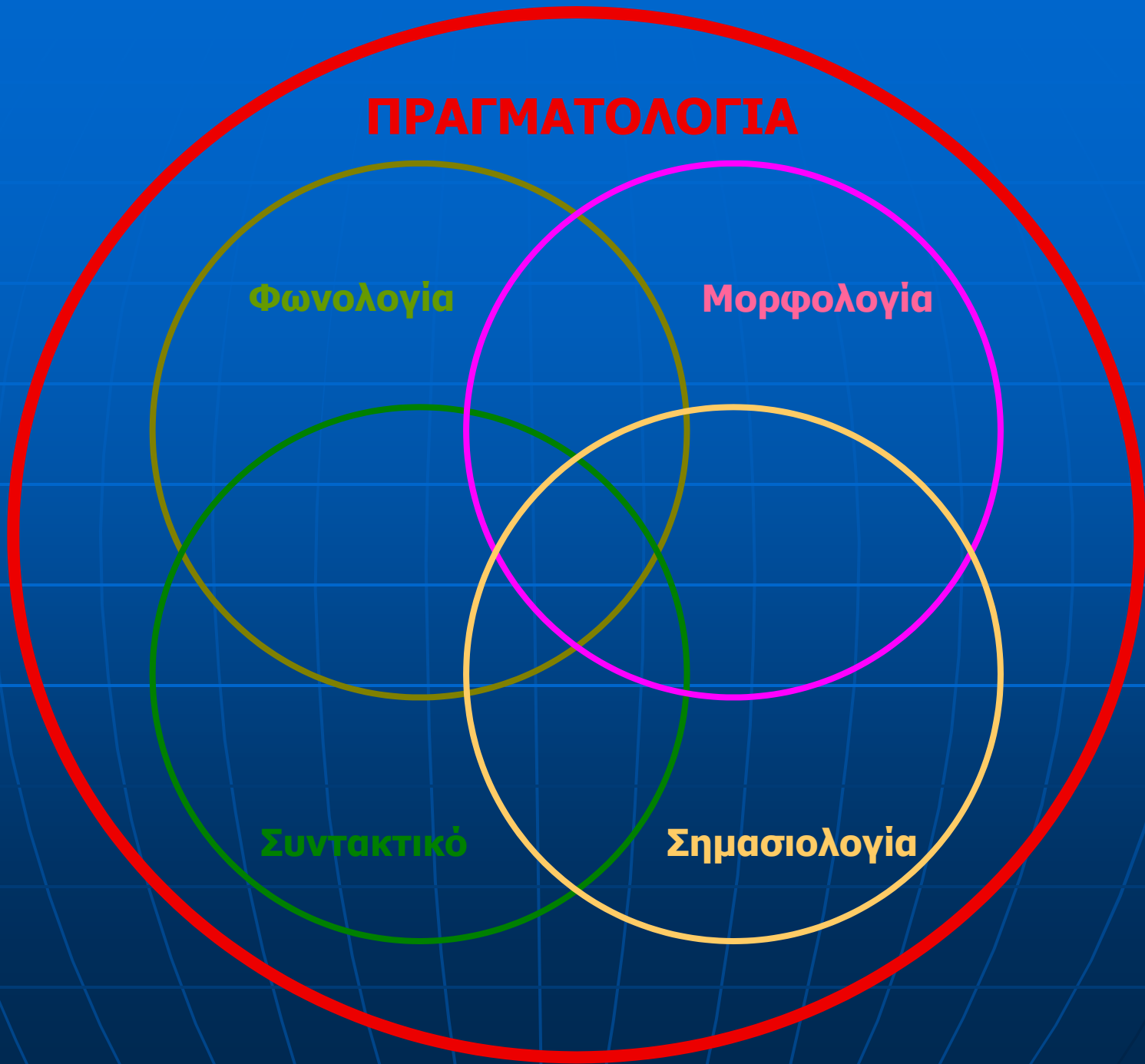
ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Φωνολογία

Μορφολογία

Συντακτικό

Σημασιολογία

Πώς αναπτύσσεται η Επικοινωνία και η Γλώσσα;

Σχέση Επικοινωνίας και Κοινωνικότητας

Βάση για την ανάπτυξη των Επικοινωνιακών δεξιοτήτων είναι οι **έμφυτες ικανότητες** του βρέφους για Κοινωνική αλληλεπίδραση

Στάδια φυσιολογικής ανάπτυξης της επικοινωνίας *Bates et al (1976)*

1. Διαλεκτικό Στάδιο (*Perlocutionary stage*) Μονομερής επικοινωνία (0 - 9 μηνών)

6-8 εβδομάδες

χαμόγελο

2 μηνών

ικανότητα μίμησης κινήσεων του στόματος και εκφράσεων προσώπου
μουρμούρισμα, παραγωγή ήχων
(εκφωνήσεις)

6 μηνών

φωνητικές συνομιλίες, ανάπτυξη οπτικής επαφής και «εναλλαγή σειράς» κατά την αλληλεπίδραση

8 μηνών

βάββισμα, γλωσσικό παιχνίδι με συλλαβές

Στάδια φυσιολογικής ανάπτυξης της επικοινωνίας *Bates et al (1976)*

2 Προσλεκτικό Στάδιο (*illocutionary stage*)
Επικοινωνιακό στάδιο (9 – 15 μηνών)

Ανάπτυξη «ιδιόγλωσσας»

Χειρονομίες – δείξιμο με το δάχτυλο

Εκφωνήσεις με προσωδία προτασιακού
τύπου

Στάδια φυσιολογικής ανάπτυξης της ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ *Bates et al (1976)*

3. εκφωνητικό (*locutionary stage*) λεκτικό (15ος μήνας και εξής)

18 μηνών

Ανάπτυξη βασικού Λεξιλογίου(3-50 λέξεις)

2 ετών

Στάδιο δύο λέξεων

2-3 ετών

Τηλεγραφική ομιλία
η γλώσσα εστιάζει στο «εδώ και τώρα»
Το θέμα μιας συνομιλίας δεν διατηρείται

3 ετών

Λεξιλόγιο 1000 λέξεων.
Ανάπτυξη της γραμματικής της γλώσσας

Στάδια φυσιολογικής ανάπτυξης της ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ *Bates et al (1976)*

3. εκφωνητικό (*locutionary stage*) λεκτικό (15ος μήνας και εξής)

4 ετών

Σύνθετες δομές προτάσεων
Γνώσεις για τον κοινωνικό ρόλο της
συζήτησης

5 ετών

Διατήρηση του θέματος μιας συνομιλία
Ώριμη γραμματική δομή, πρώτες
μεταγλωσσικές ικανότητες
Ολοκλήρωση της ανάπτυξης των βασικών
ικανοτήτων χρήσης λόγου
Ανάπτυξη της γραμματικής της γλώσσας
Το παιδί καθίσταται ικανός συζητητής –
επικοινωνεί αποτελεσματικά σε όλες τις
περιστάσεις

5-7 ετών

Ολοκλήρωση της ικανότητας αφήγησης.
Ανάπτυξη εύρους πραγματολογικών
δεξιοτήτων

Ανάπτυξη Λεκτικής πραγματολογίας (2-5ετών)

- Το παιδί αναπτύσσει την ικανότητα
 - να μιμηθεί
 - να ρωτήσει και να απαντήσει σε ερωτήσεις
 - να εκφράσει τις ανάγκες του
 - να περιγράψει μια εικόνα
 - να διηγηθεί εμπειρίες του παρελθόντος
 - να πειράξει ή να ενοχλήσει κάποιον
 - να κάνει κριτική

Πώς αναπτύσσεται η επικοινωνία και η γλώσσα στον Αυτισμό;

- Η ανάπτυξη της Επικοινωνίας ακολουθεί την ίδια πορεία με τη φυσιολογική ανάπτυξη

ΑΛΛΑ

**εμποδίζεται σε διαφορετικά
αναπτυξιακά στάδια με βάση:**

- το **νοητικό δυναμικό** των παιδιών
- το **βαθμό της αυτιστικής διαταραχής**

Ανάπτυξη επικοινωνίας και λόγου στον Αυτισμό (1)

1. Διαλεκτικό στάδιο (0-9 μήνες)

- Ποιότητα κλάματος : μονότονο, δυσερμήνευτο
- Περιορισμένες εκφωνήσεις, ασυνήθιστα ψελλίσματα (στριγκλιές, κραυγές)

Ανάπτυξη επικοινωνίας και λόγου στον Αυτισμό (2)

2. Προσλεκτικό στάδιο (9-15 μήνες)

- Απουσία μίμησης ήχων, χειρονομιών, ή εκφράσεων
- Περιορισμένη ή απύουσα οπτική επαφή
- Περιορισμένο ηχητικό παιχνίδι «εναλλαγής σειράς»
- Απουσία δείξιματος με το δάχτυλο
- Περιορισμένο λεξιλόγιο, συχνά χωρίς νόημα

Ανάπτυξη επικοινωνίας και λόγου στον Αυτισμό (3)

3. Εκφωνητικό στάδιο (15 μήνες -)

- Ανάπτυξη προφορικού λόγου με περιορισμένη χρήση
- 2 ετών – Λεξιλόγιο μικρότερο των 15 λέξεων
- 3 ετών – πιθανή ηχολαλία, περιορισμένη χρήση της γλώσσας
- 4 ετών – ελλιπής συνδυασμός 2-3 λέξεων

**Πού οφείλεται η δυσκολία στην
κατάκτηση της Επικοινωνίας και
του Λόγου στον Αυτισμό;**

Αιτιολογικοί παράγοντες

- Η διαταραγμένη κοινωνική επικοινωνία επηρεάζει άμεσα τις επικοινωνιακές δεξιότητες
- Νοητική ακαμψία – δυσκολία στην αποκωδικοποίηση εμπειριών σε σύμβολα ή αναπαραστάσεις
- Άνιση /ανομοιόμορφη ανάπτυξη των επιμέρους επιπέδων της γλώσσας

Επιπρόσθετοι παράγοντες

- Νοητική στέρηση
- Ειδική Διαταραχή Λόγου
- Αισθητηριακές διαταραχές

Επικοινωνούν τα παιδιά με αυτισμό;

ΝΑΙ, ΑΛΛΑ

- με ιδιαίτερους / ιδιοσυγκρασιακούς τρόπους έκφρασης

Κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα του Αυτιστικού Λόγου

Γενικά:

- Δεν αναφέρονται ιδιαίτερες δυσκολίες στον τομέα της Φωνολογίας, του Συντακτικού και της Σημασιολογίας.
- Σημαντικές δυσκολίες στην κοινωνική χρήση του Λόγου (Πραγματολογία)

Γλωσσικές διαταραχές στον Αυτισμό (1)

Φωνολογία:

- Φυσιολογική πορεία φωνολογικής ανάπτυξης αλλά με επιβράδυνση
- Ιδιαιτερότητες στην προσωδία : έλλειψη φωνητικών διακυμάνσεων (μονότονη ποιότητα φωνής, γοργός ρυθμός ομιλίας, δυσκολία στον τονισμό, υψηλός τόνος φωνής, επίπεδη ένταση)

Γλωσσικές διαταραχές στον Αυτισμό (2)

Σύνταξη:

- Καθυστέρηση στην ανάπτυξη της σύνταξης
- Δυσκολίες στον χειρισμό γραμματικών λέξεων (π.χ. άρθρα, αντωνυμίες, προθέσεις, ρηματικές καταλήξεις) εξ αιτίας της δυσκολίας σε σημασιολογικό επίπεδο

Γλωσσικές διαταραχές στον Αυτισμό (3)

Σημασιολογία:

- Περιορισμένη σημασιολογική ανάπτυξη
π.χ. συγκεκριμένες κατηγορίες
- Δυσκολία στον σημασιολογικό συσχετισμό
εννοιών
- Δυσκολία στην κατανόηση των
διαφορετικών αποχρώσεων των εννοιών
(κυριολεκτική κατανόηση)

Γλωσσικές διαταραχές στον Αυτισμό (4)

Πραγματολογία (1)

Μη – λεκτική Πραγματολογία:

- Μειωμένο εύρος πρώιμων επικοινωνιακών προθέσεων
- Μη συγχρονισμένη βλεμματική επαφή
- Απουσία συνδυασμένης προσοχής και «εναλλαγής σειράς»
- Άκαμπτη στάση σώματος, περιορισμένες χειρονομίες

Γλωσσικές διαταραχές στον Αυτισμό (5)

Πραγματολογία (2)

Λεκτική Πραγματολογία:

- Κυριολεκτική σκέψη και κατανόηση
Π.χ.
-«Μπορείς να μου δώσεις το αλάτι;»
-«Ναι»
- Δυσκολία στη καθημερινή διεξαγωγή διαλόγου
Παράδειγμα καθημερινού διαλόγου με αυτιστικό άτομο

Χαρακτηριστικές Γλωσσικές ιδιορρυθμίες στον Αυτισμό (1)

- Κυριολεκτική σκέψη και κατανόηση
Δυσκολία στην επεξεργασία
ιδιωματισμών, μεταφορών, ειρωνίας
- Παράδοξα ονόματα, ιδιοσυγκρασιακά σχόλια,
νεολογισμοί
- Αντιστροφή προσωπικών αντωνυμιών
- Ηχολαλία
- Δυσκολία στη χρήση εννοιών χώρου και χρόνου

Χαρακτηριστικές Γλωσσικές ιδιορρυθμίες στον Αυτισμό (2)

Θεωρία του 'παγόβουνου' (Frith, '99)

- Γλωσσικές ιδιορρυθμίες =
κορυφή του παγόβουνου ως
«η αδυναμία εκτίμησης του ευρύτερου νοήματος
που περιλαμβάνει τις προθέσεις του ομιλητή»
- Οι γλωσσικές ιδιορρυθμίες το αποτέλεσμα, όχι η
αιτία, μιας επικοινωνιακής ανεπάρκειας

Η επικοινωνία στον Αυτισμό υψηλής λειτουργικότητας

- Εμφανής αλλά και αδιόρατη η διαταραχή επικοινωνίας, ΔΙΟΤΙ
 - Δύο είδη επικοινωνίας
 - α) Πλήρως ηθελημένη επικοινωνία
 - β) Μεταβίβαση στοιχειωδών μηνυμάτων

Συμπέρασμα

- **Στον αυτισμό υψηλής λειτουργικότητας**
«η πραγματική `ηθελημένη επικοινωνία` μειονεκτεί σε αντίθεση με τη μεταβίβαση στοιχειωδών μηνυμάτων»

Μία συνομιλία

Θ. Ράνια ήσουν πολύ εξυπηρετική...

Ρ. Ναι.

Θ. Πολύ ευγενικό εκ μέρους σου... Πιστεύω ότι διαβάζεις εξαιρετικά.

Ρ. Ναι.

Θ. Διαβάζεις πάντα τόσο καλά;

Ρ. Ναι.

Μια συνομιλία (συν.)

Θ. Θυμάσαι τότε που πρωτόμαθες να διαβάζεις;

Ρ. Όχι.

.....

Θ. Τώρα μένεις σε αυτό το όμορφο διαμέρισμα;

Ρ. Ναι.

Θ. Σου αρέσει πραγματικά;

Ρ. Ναι.

Μια συνομιλία (συν.)

Θ. Μαγειρεύεις καθόλου;

Ρ. Ναι.

Θ. Τι πράγματα μαγειρεύεις;

Ρ. Οτιδήποτε.

Θ. Έλα! Ποιο είναι το αγαπημένο σου φαγητό;

Ρ. Το τηγανητό ψάρι.

Θ. Μα ναι...Και το μαγειρεύεις μόνη σου;

Ρ. Σχεδόν.

Θ. Μπράβο σου.

Μια συνομιλία (συν.)

Θ. Και τι κάνεις όταν θέλεις να διασκεδάσεις;

Ρ. Τίποτα.

Θ. Μήπως πλέκεις λίγο;

Ρ. Ναι.

Θ. Ποιες εκπομπές σου αρέσουν;

Ρ. Το "Top of the Pops".

Θ. Και διαβάζεις;

Ρ. Ναι.

Μια συνομιλία (συν.)

Θ. Τι βιβλία; (καμία απάντηση). Διαβάζεις περιοδικά;

Ρ. Όχι, τα κοιτάω μόνο.

Θ. Α, ναι...επειδή έχουν πολλές φωτογραφίες;

Ρ. Ναι.

Θ. Χμ, τι περιοδικά κοιτάς;

Ρ. Τα περιοδικά ραδιοφώνου και τηλεόρασης.

Θ. Α, ναι, κι εγώ τα κοιτάω αυτά.

Ρ. Ώρα να πάω στη δουλειά.

Sean: ένας αυτιστικός

«Τι, αλήθεια τερπνόν νυκτόβιο αέρα που συναντάμε αυτό το βράδυ. Μου φτιάχνει μια ιδιαίτερα ζωηρή διάθεση. Είμαι ικανοποιημένος που σας γνώρισα»